

Zmiana 3 kompanii ...,
ilustracja do wspomnień
Stanisława Dudka

Zmiana 3 komp. 12 pułku Strzelców Wielkopolskich
na rynku w Sulmierzycach w 1919 r.

Wspomnienia wojenne

Ważne miejsce w zbiorze rękopisów BU zajmują kolekcje wspomnień wojennych - uczestników i świadków wydarzeń. Część prac to pokłosie konkursów organizowanych przez lokalną prasę. Najliczniejszy zbiór stanowią wspomnienia powstańców wielkopolskich, w tym poety i działacza Romana Wilkanowicza, Ignacego Andrzejewskiego, Stanisława Nogaja, Wacława Noskowiaka, Kazimierza Skrzydlewskiego, Antoniego Henke i innych uczestników walk z lat 1918-1919. Do niektó-

rych wspomnień dołączone są dokumenty, szkice i plany bitew, a także ilustracje ze scenami z życia powstańczego i wyzwania Wielkopolski **33**.

Wspomnienia z okresu okupacji 1939-1945 zostały zebrane wśród studentów wydziału prawno-ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego przez prof. Jana Rutkowskiego oraz wśród studentów Akademii Handlowej w Poznaniu i Akademii Handlowej w Szczecinie przez prof. Janusza Deresiewicza.

Słowo ku pamięci, czyli albumy przyjaciół, sztambuchy, imionniki...

34

Album amicorum
Johanna Michaela
von Loën
(1712-1716)

Sztambuch (niem. *das Stammbuch*) to rodzaj niewielkiego albumu, znanego już od XVI wieku pod nazwą *album amicorum* („księga przyjaciół”), w którym zbierane były wpisy przyjaciół, kolegów, profesorów, osób poznanych w czasie studenckich peregrynacji, stanowiące trwałą pamiątkę wspólnie przeżytych chwil. Takie akademickie wpisy pro memoria opatrywano cytatami ze znanych dzieł, łacińskimi i greckimi sentencjami, niekiedy także ilustracjami ³⁴. Sztambuch narodził się w kręgach uniwersyteckich, stając się trwałym elementem kultury studenckiej, a począwszy od XVIII wieku zyskał popularność w kręgach elitarnych - moda na pamiątkowe

wpisy wkroczyła na salony towarzyskie, stąd wiele zachowanych albumów z autografami znanych artystów, pisarzy, naukowców, polityków... Idea „księgi przyjaciół” rozwinęła się na ziemiach polskich w drugiej połowie XVIII wieku. Sztambuchy znane były w Polsce także pod innymi rodzimymi nazwami: trwałnik, imionnik bądź pamiętnik. W zbiorach rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu znajduje się bogata kolekcja sztambuchów z XVII - XX wieku.

Jednym z najcenniejszych jest album-listownik Pauliny z Lauczów Wilkońskiej (1815-1875), znanej powieściopisarki i pamiętnikarki, urodzonej w Swarzędzu pod

35

Album-listownik
Pauliny z Lau-
czów Wilkońskiej
(1842-1857)

Poznaniem **35** . Obejmuje on wpisy z lat 1842-1857, m.in. Edwarda Dembowskiego, Stanisława Jachowicza, Karola Libelta, Stanisława Moniuszki, Teofila Lenartowicza czy Augusta Bielowskiego.

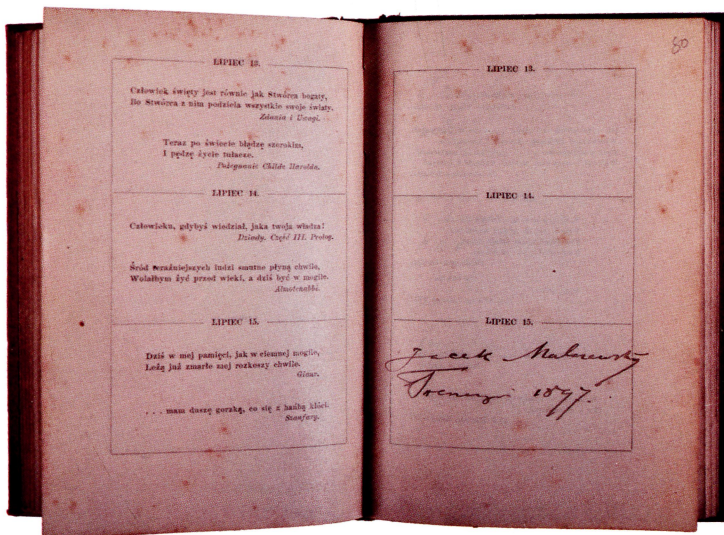
Album Krystyny Szyszło zawiera wpisy przedstawicieli arystokracji, artystów, pisarzy i polityków z lat 1900-1925: Henryka Sienkiewicza, Ignacego Jana Paderewskiego, Artura Oppmana, Wojciecha Kossaka czy Kazimierza Alchimowicza.

„Horoskop na dzień urodzin ułożony wyjątkami z dzieł A. Mickiewicza”, należący do Marii z Zaleskich Czartoryskiej, to rodzaj sztambucha-kalendarza (ang. *Birthday Book*), który na ziemiach polskich pojawił się w drugiej połowie XIX wieku. Każdy dzień roku opatrywano cytatami z dzieł Adama Mickiewicza a na sąsiedniej stronie pozostawiano miejsce na podpisy przyjaciół i znajomych, którzy winni byli złożyć je pod datą swoich urodzin - w ten sposób dedykowali sentencję na ten dzień właścicielowi sztambucha. „Horoskop Marii Czartoryskiej” zawiera wpisy z lat 1883-1910, Teofila Lenartowicza, Stanisława Mottego, czy Juliana Fałata. W podobnym sztambuchu, zawierającym wpisy z lat 1891-1954, znajduje się autograf Jacka Malczewskiego **36** .

37

Karta tytułowa
Pêle-Mêle (1906)

„Pêle-Mêle” (fr. „rozmaitości”) to rodzaj brulionu, w którym właściciel zwracał się do zaprzyjaźnionych osób o odpowiedź na zamieszczone w nim pytania - od sercowych po poważne kwestie społeczne. W zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej znajdują się trzy sztambuchy młodzieżowe typu *pêle-mêle* - z początku XX wieku **37** .

36

Horoskop
z wpisem Jacka
Malczewskiego
(1897)

Ważniejsze publikacje (chronologicznie):

- Szymańska M.: *Katalog rękopisów Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Rękopisy XVII i XVIII wieku: sygnatury 400-699*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1971.
- Pietraszek Z.: *Katalog Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. [2] Spuścizny naukowe XX wieku: sygnatury 700-749*, Poznań: Wydawnictwo UAM, 1985.
- Pietraszek Z.: *Poznań - Biblioteka Główna Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, [w:] Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, oprac. D. Kamolowa, Warszawa: Biblioteka Narodowa, 1988, ss. 191-202.
- Kowalewicz H.: *Rękopiśmienny kalendarz poznański z XV wieku*, [w:] Biblioteka, 1964, nr 4, ss. 35-53.
- Kowalewicz H.: *Średniowieczne zabytki języka polskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Polskie glosy i zapiski z rękopisów 1728, 1732, 1752*, [w:] Biblioteka, 1965, nr 5, ss. 69-121.
- Kowalewicz H.: *Średniowieczne zabytki języka polskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Cz. II: Polskie glosy z rękopisów 1725, 1740*, [w:] Biblioteka, 1968, nr 7, ss. 50-63.
- Puckalanka U.: *Nieznana mapka świata w polskim rękopisie XV wieku*, [w:] *Studia i materiały do dziejów nauki polskiej*, 1968, z. 13, ss. 3-10.
- Chmielewski G.: *Iluminowana karta Biblii „atlantyckiej”*, [w:] *Zielonogórskie Zeszyty Muzealne*, 1969, t. 1, ss. 205-210.
- Wydra W., Rzepka W.R.: *Modlitewnik tzw. Ptaszyckiego (drugi)*, [w:] *Miscellanea Staropolskie*. 5, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, 1980, ss. 23-71.
- Majewicz A. F.: *A Batak (?) manuscript in the Poznań University Library (Communique and query)*, w: *Pan-Asiatic Linguistics. Proceedings of the Third International Symposium on Language and Linguistics*, ed. Sudaporn Luksaneeyanawin et al., Bangkok: Chulalongkorn Univeristy, 1992, pp. 657-664.
- Matczak M.: *Bohemica w zbiorach sekcji rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, [w:] *Roczniki Biblioteczne*, 1995, nr 39, z. 1/2, ss. 139-142.
- Jagielska M.: *Rysunki uczniów poznańskich szkół z 1911 i 1913 roku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, [w:] *Biblioteka*, 2003, nr 7(16), ss. 59-68.
- Szulc A.: *Codex collecticius Jakuba z Kowalewic. Ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, [w:] *Ecclesia. Studia z dziejów Wielkopolski*, 2009, t. 4, ss. 409-418.
- Szulc A.: *Średniowieczne kodeksy rękopiśmienne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, w: *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych*, red. R. Gaziński, Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2010, ss. 149-155.
- Wilgosiewicz-Skutecka R.: *Odurzanie pamięci – pamiętniki uczestników Powstania Wielkopolskiego 1918-1919 w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej*, w: *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych*, red. R. Gaziński, Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2010, ss. 223-228.
- Szulc A.: *Bohemica w zbiorach rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, w: *Na styku kultury polskiej i czeskiej. Dziedzictwo, kontynuacje, inspiracje*, red. M. Balowski, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2011, ss. 287-293.
- Wilgosiewicz-Skutecka R.: *Polska w oczach gubernera Skórzewskich, czyli zapiski księdza Pocharda z lat 1792-1833 w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, [w:] *Biblioteka*, 2011, nr 15(24), ss. 9-24.
- Szulc A.: *Kodeks magistra Hieronima Szwarca. Przyczynek do dziejów najstarszego księgozbioru bernardynów w Krakowie*, [w:] *Biblioteka*, 2014, nr 18(27), ss. 219-233.
-